

Asia: VN/15078/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Huoltovarmuuskeskus (HVK) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

HVK:n tehtävänä on kehittää julkisen sektorin ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuuden näkökulmasta (Laki Huoltovarmuuskeskuksesta 1390/1992, 6 §). Lisäksi HVK:n tehtävänä on mm. edistää sekä seurata ja sovittaa yhteen viranomaisten valmiutta ohjata maan talouselämää poikkeuksellisissa oloissa sekä ylläpitää valtion varmuusvarastoja (Valtioneuvoston asetus Huoltovarmuuskeskuksesta 455/2008 1§). Sosiaali- ja terveydenhuollon materiaallinen huoltovarmuus perustuu pitkälti kansainvälisiin markkinoihin ja tuontiin. Valtioneuvoston päätöksen huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024) mukaisesti huoltovarmuus perustuu muun muassa lääkkeiden, hoitotarvikkeiden ja lääkinnällisten laitteiden saatavuuteen.

HVK:lla on merkittävä lakisääteinen rooli toimia siltana yksityisen ja julkisen sektorin välillä. Huoltovarmuuskeskus sekä sen ylläpitämä huoltovarmuusorganisaatio tukee sosiaali- ja terveydenhuollon varautumistyötä, ylläpitää materiaallisen varautumisen tilannekuvaa ja koordinoi yksityisen sektorin osallistumista varautumiseen pooli- ja yritysverkoston kautta. HVK ylläpitää valtion varmuusvarastoja ja tekee tiivistä yhteistyötä STM:n kanssa.

Tässä roolissa HVK on perehtynyt lausuntomateriaaliin ja esittää lausuntonaan seuraavat keskeiset näkökohdat:

1. Esityksen yleisarvio

HVK pitää esitystä pääsääntöisesti kannatettavana. Esitys tukee kansallisen varautumisen ja huoltovarmuuden kehittämistä. On kuitenkin keskeistä varmistaa, että esitetyt muutokset ovat realistisesti toimeenpantavissa, eikä niistä aiheudu haittaa kansalliselle huoltovarmuudelle tai toimijoiden väliselle yhteistyölle. Tämä voidaan varmistaa huomioimalla HVK:n alla olevat näkökohdat.

2. Yhteensovittaminen ja HVK:n rooli

Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta yksityisellä sektorilla on merkittävä rooli terveydenhuollon palvelujen sekä erityisesti materiaalsen varautumisen turvaamisessa. Julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteensovittaminen (mm. tilannekuvan muodostaminen ja toiminnan koordinoiminen) ei ilmene esityksestä tai sen perusteluista.

Yksityisen ja julkisen sektorin toiminta tulee yhteensovittaa nykyistä tiiviimmin ja tähän liittyvät kirjaukset on syytä huomioida asian jatkovalmistelussa. HVK:n rooli tässä koordinoinnissa tulee tunnistaa ja kirjata selkeästi lakiin tai sen perusteluihin. Ilman tätä on vaarana, että ohjaus ja koordinointi hajoavat omiksi yksityisen ja julkisen kokonaisuuksikseen, toimijoiden sitoutuminen heikentyy ja kansallinen turvallisuus vaarantuu.

3. Kansalliset kyvykkyudet ja resurssit

Esityksessä tulee arvioida realistisesti hyvinvointialueiden resurssit ja kyvykkyys toteuttaa uusia varautumistehtäviä. Tämä koskee erityisesti 53 b §:ää, jossa STM:n päätöksen, valtioneuvoston rahoituksen ja puolustusyhteistyön välinen vastuunjako jää epäselväksi. On myös tärkeää määritellä, miten HVK:n ylläpitämät valtion varmuusvarastot ja kansallinen hankintavalta suhteutuvat puolustusvoimien tukemiseen.

4. Materiaalinen varautuminen ja tilannekuva

Laki lääkkeiden velvoitevarastoinnista (979/2008) ja materiaalsen varautumisen vaatimukset tulisi liittää osaksi kokonaisuutta. Tässä tapauksessa tulisi voida arvioida myös sitä, kuinka velvoitevarastointilain uudistaminen tukee tämän säädöksen tavoitteita ja materiaalista varautumista.

On välttämätöntä huomioida HVK:n kokoaman yksityisen sektorin laaja-alaisen tilannekuvan sekä sen ylläpitämien valtion varmuusvarastojen merkitys päätöksenteossa. Tilannekuvan muodostamisen ja jakamisen tulee eri toimijoiden välillä olla laajempaa ja koordinoitumpaa.

5. Virka-apu ja priorisointi

53 a §:n mukaan hyvinvointialueilla on velvoite antaa virka-apua ilman, että normaali lakisääteinen toiminta vaarantuu. Tämä kirjaus vaatii tarkentamista. Häiriö- ja poikkeustilanteissa on kuvattava selkeästi, miten virka-aputehtävät priorisoidaan suhteessa perustyöhön.

6. Johtovastuut ja roolit

Johtovastuun ja yhteensovittamisen roolit tulisi määritellä selkeästi eri tasoilla, ja erityisesti HVK:n rooli materiaalsen varautumisen suunnittelun ja asiantuntijatehtävä sekä yhteys yksityissektoriin on tunnistettava osaksi kokonaisuutta.

Eri varautumistasojen – paikallisen, alueellisen, kansallisen ja kansainvälisen – hallinta edellyttää johtovastuiden ja roolien tarkkaa määrittelyä. Tällä hetkellä hyvinvointialueiden tavanomainen varautuminen materiaalsen varautumisen osalta ei ole laissa selkeästi määritelty.

7. Rahoitus ja alueellinen tasapaino

53 c §:n mukaan rahoitus myönnetään keskitetysti, mutta alueelliset erot uhkissa ja kyvykkyyksissä sekä varautumistarpeissa ovat merkittäviä. Esimerkiksi Pohjois-Suomen pitkät etäisyydet ja harva asutus muodostavat erityisiä haasteita huoltovarmuudelle. Rahoitusmallin tulee mahdollistaa alueellisesti tasapainoinen ja ughiin perustuva varautuminen.

Johtopäätökset ja suositukset jatkovalmisteluun

HVK esittää, että asian jatkovalmistelussa otetaan huomioon vielä seuraavat näkökohdat:

- Päätöksentekoon liittyvän vastuunjaon selkiyttäminen STM:n ja valtioneuvoston välillä
- Julkisella sektorilla keskeisiä toimijoita ovat hyvinvointialueet, mutta niiden lisäksi huoltovarmuuden turvaamisen näkökulmasta tulee huomioida lisäksi yksityisen sektorin rooli ja HVK:n toiminta julkisen sektorin ja elinkeinoelämän välisenä siltana
- Poikkihallinnollisen arvioinnin vahvistaminen ennen päätöksentekoa häiriö- ja poikkeustilanteissa, sisältäen yksityisen sektorin tilannekuvan hyödyntämisen sekä HVK:n ylläpitämien valtion varmuusvarastojen huomioimisen
- Kokonaisarvion kuvaaminen eri varautumistasojen mekanismeista sekä toimijoiden roolien ja vastuiden tarkentaminen
- Tilannekuvan muodostamisen ja jakamisen tehostaminen, mukaan lukien HVK:n koordinoima yksityisen sektorin laaja-alainen tilannekuva
- Realistisen arvion tekeminen hyvinvointialueiden henkilöstö- ja resurssitilanteesta sekä mahdollisuuksista vastata uusiin tehtäviin, sisältäen mahdollisen lisäresursoinnin tarpeen

- Materiaalisen varautumisen selkeä määrittely ja sen yhteensovittaminen puolustusvoimia tukevien hankintojen kanssa, sisältäen HVK:n roolin kuvaamisen ja huomioimisen valtion varmuusvarastojen ylläpitämisessä
- Varautumisen tasojen kokonaishallinnan ja johtovastuiden yhteensovittamisen tarkentaminen
- Rahoituksen alueellisen oikeudenmukaisuuden ja tasapainon sekä riittävyyden huomioiminen

Huoltovarmuuskeskus on valmis tukemaan esityksen jatkovalmistelua asiantuntemuksellaan sekä edistämään yhteistä tavoitetta kansallisen varautumisen ja huoltovarmuuden vahvistamisesta.

Kallioinen Päivi
Huoltovarmuuskeskus